

Tıbbi Denemelerin Tıbbi Etikteki Yeri ve Önemi

MEDICAL EXPERIMENTS IN THE LIGHT OF MEDICAL ETHICS

Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR*

*Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji ABD, BURSA

ÖZET

Bu çalışmada tıbbi denemelerle ilgili bazı etik sorunlar anlatılmakta ve bazı sonuçlara varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tıbbi Etik, Tıbbi denemeler

T Klin Tıbbi Etik 1995, 2-3:76-77

Bugün dünyada birçok ülkede gönüllü kişiler üzerinde tıbbi araştırmalar yapılmaktadır. Nitekim tıbbın gelişimi bu tip araştırmaların başarı ile sonuçlanmasına bağlı kalmaktadır. Araştırmacılar ve gönüllü kişilerin işbirliği ise bu başarıyı bazen sağlayabilmektedir (1). Ancak bu konu, kişilik hakları açısından da önemlidir ve hukuk bakımından bazı sonuçlar meydana getirebilir. Nitekim tıbbi denemeler, insan hayatı ve tıp biliminin gelişmesiyle yakından ilgilidir. Bunların sınırsız olarak uygulanışı, kişinin hayatına, dokunulmazlığına geniş ölçüde zarar verir; bununla beraber böyle bir durum, tıp biliminin gelişmesini sağlar. Ancak tıbbi denemeleri uygulayan hekimin sorumsuzluğu, kişi yönünden büyük zararların meydana çıkmasına neden olur (2).

TIBBİ DENEMELERİN TIBBİ ETİKTEKİ YERİ

Son zamanlarda yeni bir tedavi usulünün, yeni bir ilacın, denenmemiş cerrahi bir operasyonun uygulanabilip uygulanamayacağı, uygulanma durumunda bunun ne ölçüde gerçekleştirilebileceği konusu, tıp hukukunun önemli problemlerinden biri oldu. Tıbbi Denemeler, önceden uygulanmayan ve insan vücudu üzerindeki etkileri kesinlikle bilinmeyen uygulamaların tedavi veya bilimsel amaçla uygulanması anlamına gelir. Böylece bu

Geliş Tarihi: 20.11.1995

Yazışma Adresi: Ayşegül DEMİRHAN ERDEMİR
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi
ve Deontoloji ABD, Görükle, BURSA

SUMMARY

In this article, some ethical problems on the medical experiments have been examined and some results have been obtained.

Key Words: Medical Ethics, Medical experiments

T Klin J Med Ethics 1995, 2-3:76-77

konu, tıbbi deontolojinin yeni ve ilginç sorunlarından biri olmaktadır.

Bilindiği gibi, kişinin beden bütünlüğü üzerindeki girişimlerin geçerli olabilmesi için bazı temel koşulların olması gerekmektedir. Bu koşulların başında kişinin geçerli bir izninin bulunması gelmektedir. Nitekim kişinin her türlü dış etkiden uzak, geçerli şekilde rızasını belirtmiş olması gerekir. İkinci önemli temel koşul, tıbbi denemelerden kişinin aşırı bir zarar görmemesi ve tehlike altına girmemesidir. Bilindiği gibi Medeni Kanunun 23. maddesine göre, kişilik hakkının aşırı sınırlandırılmasına yönelik sözleşmeler geçersizdir. Bu nedenle kişiyi tedavi etmek amacıyla girişimlerde bulunacak hekimin buna yetecek bilgi, yetenek ve beceriyi taşıması ve hastayı yapılacak işlem ve doğuracağı sonuçlar hakkında yeterince aydınlatmış olması gerekir. Bu arada diğer temel bir koşul da yapılacak denemelerin üstün amaçlar taşımasıdır. Bu üstün amacın gayesi, sağlık ve yaşamın kurtarılmasıdır (3, 4).

Tıbbi denemeler, bilimsel amaçla yapılanlar ve tedavi gayesi ile yapılanlar olarak ikiye ayrılabilirler: 1-Bilimsel Gaye ile Yapılan Tıbbi Denemeler: Bu tip denemeler, kişinin sağlık durumunu düzeltmekten çok, gelecekte hastaların tedavilerinde kullanılabilecek olan keşinleşmemiş tıbbi teorilerin doğrulanması veya reddedilmesi ile ilgili uygulamalardır. Bu tip denemelerde belirli fizyolojik olaylar belirlenir ve yeni bilgiler kazanılır. Ancak bu tip denemelerin uygulanması hakkındaki görüşler ikiye ayrılır: a- Bilimsel Denemeleri Reddeden Görüşler: Bu görüşlere göre tedavi gayesi dışında insan vücudu üzerinde tıbbi deneme yapılamaz. Çünkü insanın kişiliğine gösterilen saygı, bu tip denemelerin

reddedilmesini sağlar. Bu tip deneylerde hastanın rızası olsa bile, bunu uygulayan hekim, sorumluluktan kurtulamaz, b- Bilimsel Denemeleri Savunan Görüşler: Bazı yazarlar, bilimsel denemelerin insanlar üzerinde uygulanmasını, bazı koşulların bulunması durumunda kabul etmektedirler. Buna göre, kişinin bilimsel deneme ile ilgili izni bulunmalıdır ve uygulama, geleneklere aykırı olmamalıdır. Ayrıca denemeler tıp mesleğinin kurallarına uygun olmalı ve kişide bir zarar meydana getirmemelidir. Nitekim bu kurallar, Dünya Tıp Birliği'nin 18. Genel Kurul Toplantısında da kabul edildiler. 2- Tedavi Gayesi ile Yapılan Tıbbi Denemeler: Bu tip denemeler, tedavi amacı ile uygulanırlar. Bu uygulamalar, hastanın kurtarılması için başka bir imkanın bulunmaması halinde yapılır. Bu tip denemelerin hukuka uygun olması için bazı koşulların bulunması gerekir. Buna göre, bu tip denemeler (5, 6) tıp biliminin kurallarına uygun olmalıdır. Özellikle uygulanacak tedavi usulü, daha önce hayvanlar üzerinde denenmiş olmalıdır. Ayrıca bu tip denemeler, hastanın organizması incelendikten ve uygulamanın olumsuz etkilerini anlamak için bazı önlemler alındıktan sonra uygulanmalıdır. Bundan başka hekim, denemenin sonuçlarını saptamalıdır. Bu sonuçlar, hastaya zarar vermemelidir. Yine bu tip denemelerde hastanın rızasının bulunması gerekir (2).

SONUÇ

Sonuç olarak denebilir ki sağlığın, tıbbın bugünkü verileri ile korunamadığı durumlarda denemelere başvuru-

rulur ki bunlar, tedavi amacı ile uygulanan denemelerdir. Böylece bu tip deneysel uygulamalar, hastanın rızası ve hakkın icrası dolayısıyla hukuka uygun olarak kabul edilirler. Bu durumda bir tedavi amacı vardır ve hekim, daha önce bu tip denemeleri hayvanlarda uygulamıştır (7, 8. 9).

KAYNAKLAR

1. Tolunay C. Gönüllüler üzerinde ilaç araştırması ve Türkiye'nin durumu, Sermet Mat, ist. Tıp Kurultayı, I. Türk Tıbbi Deontoloji Kongresi, Bildiri Özetleri, İstanbul 1977; 43.
2. Bayraktar K. Hekimin Tedavi Nedeniyle Cezai Sorumluluğu, Sermet Mat, ist. 1972; 131-63.
3. Taylor JL. The Doctor and the Law, Pitman Medical Scientific Publishing Co, Ltd, London. 1970; 145-9.
4. Zevkililer A. Tedavi Amaçlı Müdahalelerle Kişilik Hakkına Saldırının Sonuçları, Dicle Üniv, Hukuk Fak. Derg. 1983; 1: 1-37.
5. Kıyak Y. Lectures on Medical Ethics, Fatih Yayınevi, ist. 1987; 76.
6. Atabek R, Sezen M, Hekimin Mes'uliyeti, İstanbul Barosu Derg. 1954; 28: 135-66,
7. Belgesay MR. Tıbbi Mes'uliyet, M. Sıralar Mat. - ist. 1954; 161-230.